

Zo tegen tien uur in de ochtend, op de binnenplaats waar de zonnewijzer staat, moet privépersoon Karel met behulp van een heftoestel in een tobbe met warm water worden getild. Zijn lijfarts, Henri Mathys, die meent te weten wat raadzaam is, mompelt geërgerd: ‘Dat kan niet goed gaan, dat is zelfmoord.’

Zo’n bad is een bed, een laken, een lijkwade, een ladder. Karel denkt: de dood kan mooi zijn, als je hebt geleefd.

Hij staart een poos naar de grond, alsof hij telkens weer met doffe verbazing probeert te begrijpen dat zijn benen hem niet meer dragen zoals ze hem vroeger hebben gedragen. Vlak naast hem, klaar om hem op te vangen, staat waakzaam zijn secretaris, Willem van Male, hij weet dat je niet mag vallen als je op leeftijd bent. Hij wacht op de volgende stap van Karel, iedereen die zich in de tuin van het klooster bevindt, wacht op de volgende stap. Ze weten dat het leven verandert.

Het is een mooie dag voor een begin. De waanzin van de zomer is tanende. In het glinsterende licht gonst er een vlieg om Karels gezicht, hij heeft geen hand vrij omdat hij aan zijn bovenarmen wordt vastgehouden. Hij blaast heftig door zijn neus, waarna er een druppel in zijn baard valt. Dan staat hij weer even onbeweeglijk te proberen niet op de vlieg te letten, hij is er goed in om niet op dingen te let-

ten. De vliegt verdwijnt als een zwart puntje in het tegenlicht.

Gebukt en stijfbenig als een cavalerist die een paar dagen in het zadel heeft gezeten zet Karel zijn ene voet voor de andere. Hij is nu bij het heftoestel, dat zijn klokkenmaker Juanelo Turriano heeft ontworpen om Karels krachteloze benen te compenseren: een lange stang, die precies in het midden zit van een vork van tweeënhalve meter hoog die in de grond staat. Onder het achterste deel van de stang staan drie knechten; de frambooskleurige muts van een van de knechten geeft het tafereel iets eigenaardigs. Karel zou zelfs in zijn dromen niet op het idee van zo'n muts zijn gekomen. Vreemd dat er altijd iets is wat anders is dan verwacht. Waarom eigenlijk? Waartoe? Wie kan die vraag beantwoorden?

De handen van de knechten zijn plomp als in een boerensage, ze pakken de riemen van de stang. Vooraan hangt een leren zitting, als bij een schommel, waarin Karel zich laat zakken, nadat zijn lijfbediende de bloederige zwachtels van zijn benen heeft gehaald en de zwarte mantel van zijn schouders heeft genomen. Karel klampt zich vast aan het touw dat naar boven loopt, hij probeert het trillen van zijn knoestige vingers te onderdrukken, de aderen op zijn handen zetten op, de gewrichten zijn zwaar aangetast door de jicht.

Alles aan deze man is vreemd, ook zijn naaktheid, alsof hij het allang verleerd is zich onder de ogen van anderen geremd te voelen. Hij weet dat iedereen naar hem kijkt en zo zijn eigen gedachten heeft over zijn versleten lichaam, dat stoort hem niet, hij is er zijn hele leven al aan gewend geen fraaie aanblik te bieden.

Terwijl hij langzaam de lucht in wordt getild, denkt hij dat de mensen niets van naaktheid begrijpen, daarom moet je het lichaam verhullen. Maar als je alles zou willen verhullen waarvan de mensen niets begrijpen, wat zou er dan nog op de wereld overblijven? Karel weet dat de ontbloting het onvolmaakte aan de mens tevoorschijn moet brengen, vooral bij hem, het eigenlijk ware. Dat gebeurt met het zekere gevoel dat waarheid en schoonheid soms niets met elkaar te maken hebben. Schoonheid is zelden waar en waarheid zelden schoon. Helaas. Maar het lelijke krijgt af en toe een zekere verhevenheid als het onverhuld getoond wordt, *sine ornamentum*. Karel denkt: iedereen die wil mag me zien.

Inderdaad is er veel publiek. Het bad brengt enige afwijzing in de eindeloze saaie dagen, in het onwrikbare ritme van een orde die op het kloosterleven is gebaseerd. De verlamdende sfeer van de afgelopen anderhalf jaar is samengebond in een ogenblik van weinig belang; ieders blik is gericht op de man die daar levenloos zit. Maar je zou hier al snel elk willekeurig ogenblik kunnen nemen en tot dezelfde conclusie komen: alle blikken zijn gericht op de man die daar dof ogend zit. Zo vergaat de tijd.

De manoeuvre van het optillen voltrekt zich met een onnatuurlijke, bijna pijnlijke behoedzaamheid. Alles gebeurt uiterst geconcentreerd, de beheerst geuite bevelen die het gebeuren coördineren, het ballen van de spieren van de knechten. Kolonel Luis Quijada, de majordomus, controleert voor de zoveelste keer de temperatuur van het water, hij weet het nog niet zo goed, of hij houdt een plotselinge temperatuurwisseling voor mogelijk. Traag zweeft Karel door de milde septemberlucht, zijn gezwollen benen, waar-

op de spataderen een blauwig vlechtwerk van kronkelende lijnen en knooppunten vormen, hangen slap naar beneden, met een witte grondkleur, behaard, in schril contrast met de rood ontstoken tenen, die krom staan van de jicht. Karels hoofd is neergezakt, zijn kin rust op zijn rimpelige, geplooid oudemannenborst. Als er af en toe geen instemmend gebrom te horen zou zijn, zou je kunnen denken dat de man aan het wegdommelen was.

In de voorbijge nacht heeft Karel bijna niet geslapen. Eenmaal ingeslapen was hij in duistere droomschachten gevallen, en nog tijdens het vallen had hij al met de machten van de duisternis gestreden. Zich moeizaam opwaarts vechtend was hij in de volgende droomschacht gestort, steeds weer, tot hij zich, wakker liggend, dicht bij de waanzin had gevoeld, uitgeput, alsof hij de hele nacht kaart had gespeeld tegen zichzelf met als inzet dat de verliezer moest sterven.

Zoals elke dag was het eerste wat hij deed in alle vroegte bidden, en tijdens dat bidden was er zo'n treurige muffe stank uit zijn borsthaar opgestegen, een geur van ouderdom en teleurstelling, dat Karel de kamerdienaar opdracht had gegeven voorbereidingen te treffen voor een bad in de tuin. De kamerdienaar, die geschrokken was hoe Karel eruitzag, schakelde de lijfarts in, Henri Mathys – die hield een betoog over de gevaren van het wassen, het wassen was een genot dat bij voorkeur aan een ander moest worden overgelaten, het was niet iets dat voor iemands leven noodzakelijk was. Maar Karel, die al weken slechts met poeder was afgewreven, in zijn curieuze stijfkoppigheid, zo'n karakter had hij nu eenmaal, hij had een bijzonder talent om met dingen te beginnen waarvan later gezegd werd

dat ze mis waren gegaan – hij liet het zich niet uit zijn hoofd praten. Liever wilde hij dat wat sterfelijk aan hem was wassen, dan die geur de hele dag als een vlag achter zich aan te slepen. En natuurlijk, er zat iets in, er steeg een sterke geur van Karels huid op, een geur waarbij je kon denken dat iemand zijn nachtmerries die hij die nacht had gehad uitzweette.

Mathys wees op de malaria die enkele dagen geleden teruggekomen was. Die meldde zich af en toe, ze kwam en ging als een moeder die brandewijn drinkt, als een half tamme vos, die soms om het huis heen sluipt. Maar zolang de koorts niet erger werd, wilde Karel er zo min mogelijk op letten, het was zinloos er met Mathys over te discussiëren, hij voelde zich niet koortsig, alleen mat.

Kolonel Quijida laat zijn rechterarm zakken ten teken dat Karel in de tobbe kan worden neergelaten, en Karel ziet in de mouw van Quijida's jas de glanzende gele binnenvoering. Terwijl hij omlaagzakt laat hij zijn hoofd weer hangen, steeds dieper, zijn tenen naderen het wateroppervlak. De stoom slaat neer op zijn slappe lijf. Zijn opwinding slaat ook neer. Karel hoort gefluister, hij voelt even de wens zijn hoofd te wenden in de richting van het gefluister, maar kan zich er niet toe zetten.

Het zijn de vrouwen die opzij staan te wachten en die voor het warme water hebben gezorgd, ze staan met rode handen naar de gebeurtenis te kijken. Hun lichamen steken in grove kleren die tot op de enkels hangen, maar kort genoeg zijn om het werk niet te belemmeren. De vrouwen zijn jong, ook nogal mooi, ze hebben sterke armen, die steeds in beweging zijn, alleen niet als de ene arm de andere vasthoudt. Op dit moment praten ze met grote gebaren,

zodat de rood aangelopen handen sneller kunnen afkoe-
len. Karel neemt de vrouwen en passant waar, zijn hoofd
loopt nog steeds om. Wat de vrouwen over hem vertellen?
Hij heeft er geen belangstelling voor. Hij heeft er natuurlijk
wel belangstelling voor, het zijn de dingen die interessant
zijn om te weten maar die niet recht in het gezicht worden
uitgesproken. Maar nu ontbreekt zelfs de kracht nieuws-
gierigheid te voelen. Het verbaast hem zelf, maar de span-
kracht van zijn fantasie, waar hij 's nachts zo onder lijdt, is
overdag totaal verlamd.

De vrouwen proberen om niet almaar toe te kijken,
maar het tafereel van dat zelden aanschouwde lichaam
trekt de blik, je zou je geen treuriger schouwspel kunnen
indenken, voor de rest is er niets. De vrouwen hebben me-
delijden met zichzelf dat ze in zo'n negorij zijn terechtge-
komen, in de dichtstbijzijnde stad, stad is al te veel gezegd,
Jarandilla, is ook niets te doen. – Karel heeft zevenenveer-
tig gediensstige mensen meegenomen naar de eenzaamheid
van Yuste om zichzelf te bevrijden, maar hij is niet vrij, hij
is knorrig als een beer die al jaren aan de ketting ligt. De
zevenenveertig man, geen van hen vanhier afkomstig, zijn
afgesneden van wat belangrijk voor hen is. Ze proberen de
oude man het gevoel te geven dat hij het middelpunt van
alles is, maar in werkelijkheid wachten ze op zijn dood.

Een van de vrouwen zegt: 'Een treurige bedoening zoals
hij daar aan komt strompelen, hij wekt echt de indruk dat
hij aan het eind van zijn leven is.'

Ze slaat haar blik neer, het is niet verheffend op de dood
van iemand te wachten tegen wie je in wezen niets hebt. De
andere vrouw, een stuk groter, met veel donkere haren die
met behulp van een rode doek als een kroon zijn opgesto-

ken, heeft heimwee, ze laat zich meeslepen en voorspelt dat Karel nog minstens vijf jaar zal leven.

‘Hoe kun je er nog zin in hebben?’

Ze klemt de kaken op elkaar, onder haar oren puilen haar botten uit, haar rode gezicht krijgt een berustende trek. Het vooruitzicht van nog vijf jaar in Yuste zorgt bij ieder van hen voor beklemming.

Karel heeft tienmaal meer geleefd dan anderen, en tienmaal minder. Zijn lichaam lijkt dat van een grijsaard. Iemand die er zo uitziet, is bijna zo oud als de wereld. Maar het meest verbazingwekkend is Karels gezicht. Vanouds lelijk hebben leeftijd en ziekte het verwoest op een manier die eerbied inboezemt. Als Karel de genoemde vijf jaar inderdaad nog leeft, wordt zijn gezicht uiteindelijk wat het nooit is geweest: mooi.

We schrijven het jaar 1558, Karel is niet zo oud als de wereld, maar wel zo oud als de eeuw, bijna exact. Van de zestig jaar die iemand misschien te leven heeft, heeft Karel er achtenvijftig achter de rug, amper te geloven wat voor ouwe zak hij geworden is.

Zijn voeten verdwijnen tot aan zijn enkels in het warme water, en de voeten beginnen meteen te bewegen. Al dat water dat 's ochtends vroeg nog in de rivier gestroomd heeft en koud is geweest en sindsdien in iets warmers veranderd is –. Kolonel Quijada dompelt er voor de laatste keer zijn rechterhand in, omdat hij zeker van zijn zaak wil zijn. Water vormt in elke denkbare vorm een gevaar. Quijada maakt een vermanend gebaar naar de vrouwen achter hem om stil te zijn. Hij vraagt Karel of de temperatuur aangenaam is, de woorden bereiken Karel als geruis, zoals geruis van bladeren. Hij zoekt in wat gezegd wordt niet de struc-

tuur die van een serie geluiden woorden maakt en van woorden zinnen. Het is voldoende te weten dat naast de bomen en de wind ook kolonel Quijada bestaat, die voor de rest een fatsoenlijke vent is.

‘U bedankt,’ zegt Karel, hij zegt dat vaak, het is aan niemand in het bijzonder gericht. Hij sluit zijn ogen en luistert naar het geruis van de bladeren, onwerkelijk. En terwijl het warme water langs zijn benen en zijn wervelkolom opstijgt en het deel van het lichaam dat zich in het water bevindt uitdijt, denkt hij na over de vraag waarom hij naar Yuste gekomen is.

Hij heeft afstand gedaan van zijn troon met de bedoeling in hoogsteigen persoon verantwoording tegenover God af te leggen. Voorwaarde was dat hij zou ontdekken wie die hoogsteigen persoon zonder die troon is. Hij had aangenomen dat hij daar snel in zou slagen. Maar sinds twee jaar kan hij geen bevredigend antwoord vinden, daarover wil hem niets te binnen schieten. Hij ziet alleen in dat hij niets belangwekkends over zichzelf weet en dat hem nog maar weinig tijd rest om daarachter te komen. Soms denkt hij dat zijn koningschap hem heeft opgebruikt en nog steeds alle macht bezit, en hijzelf is vertrokken naar Yuste als enkel bot. Zelfbeschouwing, gewetensonderzoek, innerlijke vrede – woorden zonder enige relatie met zijn toestand, die beter omschreven zou zijn met *apathie*. Hij begrijpt zichzelf niet, hij is zichzelf een raadsel; hij, aan wie op aarde ongekende macht gegeven was zoals aan niemand op aarde sinds Dzejngis Khan, is de hele dag hulpeloos knorrig. Juan Regla, zijn biechtvader, zegt dat in iedere mens een afgetreden koning huist, in iedere wasvrouw een afgetreden koningin, daarom zijn de mensen zo knorrig.